

“Я ПІШОВ БИ

Юрій Шухевич – голова політичної партії Українська національна Асамблея, баторічний політв'язень, син легендарного головнокомандувача УПА Романа Шухевича. У 1982 році через багатолітні страждання в тюрмах і таборах втратив зір. Напередодні виборів до Верховної Ради України і місцевих органів самоврядування він побував у Млинові, зустрівся із жителями райцентру, погодився дати інтерв'ю.

- Пане Юрію, розкажіть про своє дитинство, про батька. Який він мав вплив на вас?

- Своє дитинство я провів не так далеко від вас, у селі Оглядів Радеківського району Львівщини. Там я народився, де мій дід по материнській лінії був священиком. Батько часто бував в Оглядові. Але у дитячі роки я його мало бачив. Мені було лише рік, коли батька засудили у справі Перацького. Він сидів у польській в'язниці. У 1938 році звільнився у зв'язку з амністією до 20-річчя Польщі. Після цього батько перебував на Закарпатті, пізніше мешкав у Гданську, яке було вільним містом. Коли розпочалася Друга світова війна, то він перебрався у Краків. Коли більшовики прийшли на наші терени, то і ми перебрався до нього. Після цього два роки нашого спільного життя він перебував удома, хоча, безумовно, займався організаційними питаннями. Я з батьком ніколи контакту не втрачав, бо зустрічався з ним і він завжди мав на мене великий вплив. Це мені давало сили під час багатолітньої неволі і залишатися переконаним націоналістом досьогодні.

Був батько ідейним, дуже вимогливим в першу чергу до себе і це давало йому право бути вимогливим до людей. Не в розумінні жорсткого до них ставлення. Навпаки, він був досить привітним, товариським, веселим жартівником. І, на перший погляд, навіть зі своїми підлеглими був таким. Але то не так. У дійсності батько був вимогливим, його підлеглі любили, були готові йти за ним у вогонь і воду. В УПА це давалося взнаки. Він побував у багатьох районах України, коли організувалася УПА. Багато вояків його знали в обличчя, любили і вірили в нього.

А ще батько був жертвним, бо Україна для нього – понад усе. Якось він сказав моїй мамі, а вона потім згадувала:

- Знаєш, Наталочко, я тебе дуже люблю, але Україну я люблю найбільше.

Він любив сім'ю, але знав, що є щось вище за це. Україна, українська нація для нього були понад усе. Це зробило його тим, ким він став у житті, в історії.

- Чи пригадуєте останню зустріч з батьком?

- Остання зустріч відбулася 17 січня 1948 року. Це була коротка зустріч у Львові на конспіративній квартирі. Тоді ми довго не говорили. А довша зустріч – більше доби – відбулася тоді, коли я втік із дитбудинку в Донбасі і в жовтні 1947 року зустрівся з батьком в лісі біля Рогатина. Говорили про все і вся. Мені було чотирнадцять з половиною літ. Батько відчув, що я також хотів би піти у підпілля. Він прочитав мої думки і прямо запитав про це. Я дав ствердну відповідь. Він тоді сказав:

ТИМ САМИМ ШЛЯХОМ"

- Юрку, ти розумієш, що ми приречені на фізичну загибель. Якщо ти підпілля підуть такі як ти, то хто тоді через років 15-20 підніматиме український народ знов на боротьбу? І я послухав його.

- Чи намагалися енкаведисти залучити Вас для впливу на батька?

- У 1949 році вони запропонували мені передати листа батькові. Я кажу:

- Ви ж маєте можливість це зробити без мене.

- Так, - була відповідь, - але річ у тім, що він тих листів не читає.

Енкаведисти ж гарантували б синові та родині життя і волю у разі його добровільної здачі органам НКВС.

- А як я принесу, то він прочитає? - перепитую.

- Те, що ми вас звільняємо, - переконували мене, - то вже гарантії. Ми звільнимо маму, бабуню (мату Романа Шухевича), сестру (котру арештували ще в 1940 році).

Одне слово, обіцяли відпустити на волю всю родину.

- Як я це зроблю? - запитую мого візаві.

- Юрку, ви приїдете у першій-ліпший район, де знаєте людей. Вас зв'яжуть із місцевим підпіллям, а потім по зв'язку вас доставлять куди треба.

- Чи не боялися енкаведисти, що втечете і уникнете подальшої їхньої опіки?

- Вони, мабуть, розуміли, що можуть "загубити" мене. Але їм важливо було вручити батькові цей лист. Ану ж бо батько кльоне на їх умови? А мене рано чи пізно десь би спіймали або ж пристрілили. Однак я не погодився на їхні умови і відмовився передавати лист батькові. До речі, такий собі полковник Коваленко під час спілкування зі мною якось зазначив:

- Юрко! Незалежна Україна буде, але не така, як думаєте ви, націоналісти. Тільки тепер це не на часі.

Цей вислів я взяв епіграфом в одну із статей у журналі "Політика і культура", у якій писав про те, як готували "не таку Україну".

- Пане Юрію, а скільки літ ви перебували у місцях позбавлення волі?

- Тридцять один рік у в'язницях і таборах, дев'ять у висилці і засланні. Усього сорок років. Судили чотири рази, щоразу на десять років. За президентства Леоніда Кравчука був реабілітований.

- Як до Вас ставилися у місцях ув'язнення?

- По-різному було. Деякі з повагою ставилися, а деякі так собі. Причому адміністрація намагалася зіткнутися лобами між собою кримінальних злочинців різних мастей або ж блатних із політичними. Бувало, що для табірних розборок "кум" (працівник оперативної частини) доставляв фінки чи іншу зброю. Були спроби адміністрації спровокувати конфлікт між росіянами і українцями, але ми на провокації не піддавалися.

- Звісно, вчитися не мали змоги...

- Освіта у мене середня. "Понюхати" університетської атмосфери не довелось. У в'язницях і таборах займався самоосвітою. До речі, прочитав усього Леніна і Маркса з власного бажання. А взагалі двічі пробував вступати в університет, та безуспішно. І причиною цього був аж ніяк не рівень моїх знань, а тільки те, що я син Романа Шухевича. Причому хотів стати студентом за межами України. Скажімо, у Нальчику намагався вступити на історичний факультет університету, але з того нічого не вийшло.

- Чи автори фільму "Нескорений" - про головнокомандувача УПА Романа Шухевича - консультувалися з вами?

- Консультувалися. До мене приїздив Олесь Янчук, коли знімав фільм "Атентат" - про вбивство Степана Бандери, а також перед зйомками "Нескореного".

- Чи впевнені в тому, що знайдені останки у річці Збруч біля Скали Подільської належать вашому батькові?

- Я можу бути впевненим лише в тому разі, коли буде проведена генетична експертиза і вона підтвердить. Бо могло статися, що знайшли останки якогось іншого повстанця. Була війна. Збруч форсували гітлерівці і совети, і можуть там лежати останки воїна тої чи іншої армії. Тим паче, що не знайшли черепа, а лише окремі фрагменти скелету. Пошуки ще триватимуть, адже ґрунт замулений. Спонукають до пошуків спогади людей, у тому числі і колишніх працівників МГБ. Уже немає старого мосту, з якого вкидали останки батька у Збруч, але залишилася його основа.

- Пане Юрію, хто Вам допомагає у житті?

- Дружина Леся, побратими, колишні політв'язні, повстанці. До речі, сьогодні (розмова відбувалася 24 березня) приїхав у Млинів із похорону у Львові, де попрощався із Веніаміном Дужинським - повстанцем, котрий брав участь у похідних групах УПА. Моя дружина - дочка українських емігрантів, народилася і виросла в Німеччині, закінчила Мюнхенський університет. Її дівоче прізвище - Кальваровська. Ми з нею познайомилися у 1990 році. Із 1996 року вона мешкає у Львові. Вона багато читала про мене. До речі, у нас обох день народження - 28 березня. Це теж викликало у неї певний інтерес до мене. У зв'язку з тим розповів епізод зі свого життя. У 1972 році мене засудили на 10 років позбавлення волі за працю "Роздуми вголос" із підзаголовком "Тези для дискусії". Праця та була незакінчена. Я шість разів передавав її із неволі, щоб десь опублікували. Тут далася взнаки моя впертість. Міркував приблизно так. Мене засудили на 10 років практично ні за що, бо ж праця не вийшла з друку, тож хай хоч тепер читають.

Оту писанину на шматині зашили під підшивкою плаща і передали на волю. Органи якимось чином пронюхали, що я щось передав. У сестри навіть робили обшук. А сестра передала ту шматину подрузі, котра завезла її у Кам'янку до батька, щоб той заховав. Батько заховав. Але так сталося, що він помер. Згодом донька обшукала всі закутки, але того надійного місця не знайшла.

Коли я за Кравчука був реабілітований - то мені з Нальчика вислали оригінал тої праці. Якимось вголос читали її, то моя дружина пожартувала:

- Ну, тобі мало дали! Лише десять років!

- Якби сталося диво і вдалось літа повернути назад, чи захотіли б пройти крізь колочі терни, від яких натерпілися душа і тіло?

- Багато помилок я не зробив би, але пішов би тим самим шляхом...

Розмовляв Віталій ТАРАСЮК.

На фото: під час зустрічі.